

Lakiesityksen luvut 2-12

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 2 *Nykytila ja sen arviointi:*

TE2024-toimintaympäristön käyttövaltuushallintaratkaisun - tunnistaminen, todennus, valtuuttaminen, toimivaltaisuus - tulee tukea asiakaspalvelun kannalta kokonaisuutta. Keskitetyn ratkaisun vastuutahon on luonnollisesti kyettävä varmistamaan tiedon jakelun oikeudet eli kenellä on oikeus mihinkin tietoon. Tiedon käytettävyyden ja hyödynnettävyyden kannalta tulee käyttövaltuushallintaratkaisun myös tukea järjestämisvastuullisia kuntia niiden toiminnan tason toteutuksissa. Käyttöoikeudet on määriteltävä käyttäjän tehtäviin liittyvien käyttötarpeiden mukaan, ja ne on pidettävä ajantasaisina.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 3 *Tavoitteet:*

Uudistuksen tavoitteena on kasvattaa työllisyyttä edistämällä kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa valtion ja kuntien välisellä yhteistyöllä sekä vahvistaa alueiden elinvoimaa ja kilpailukykyä asiakaslähtöisillä palveluilla hyödyntämällä kuntaekosysteemin mahdollisuuksia. Järjestämisvastuun siirto kunnille on positiivinen uudistus. Tällöin pystytään hyödyntämään kuntien paikallistuntemusta sekä kuntien palveluekosysteemiä. Ongelmaksi esityksessä muodostuu se, että kunnat eivät tosiasiallisesti ole saamassa järjestämisvastuuta, vaan valtaosan kunnista on muodostettava yhteistoiminta-alue, jotta järjestämisvastuun kriteerit täyttyvät.

Huomionne hallituksen esityksen luvusta 4.1 *Keskeiset ehdotukset:*

4.1.1 Julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämisvastuun uudistaminen

Esityksen mukaan vastuu työnhakijoille ja yrityksille sekä muille työnantajille tarjottavista palveluista siirrettäisiin pääosin kuntien vastuulle. Lapinlahden kunta on pitänyt uudistuksen lähtökohtaa eli kuntapohjaista työvoimapalvelua kannatettavana. Tämä ei näytä kuitenkaan toteutuvan, vaan esityksen mukaan tehtävä siirretään suurelta osin kuntien sijaan yhteistoiminta-alueille, mikä ei tue yksittäisten kuntien työllisyyden hoidon edistämistä. Lapinlahden kunta on mukana työllisyyden kuntakokeilussa ja se on antanut meille mahdollisuuden yhdistää kokeiluun kunnan omia vapaaehtoisia palveluita ja sitä kautta tehostaa palveluiden vaikuttavuutta. Esitetty malli itse asiassa kaventaa toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksia useimmissa kunnissa. Esillä olevat kuntayhtymä- tai vastuukuntamalli eivät ole tehokkaita malleja työllisyyden hoitoon, kun otetaan huomioon esitetty 20 000 työvoimajavaatimus. Kuntien vapaaehtoisesti työllisyyteen resursoimat panostukset saattavat esityksessä liian tiukasti määritellyn järjestämisvastuun määrittelyn myötä vähentyä, jolloin työllisyysasteen nostamiseen liittyvät tavoitteet ovat entistä vaikeampi saavuttaa.

Lapinlahden kunta pitää huolestuttavana, että esitetyillä malleilla järjestämisvastuu ja rahoitusvastuu tullaan erottamaan toisistaan. Eli yhteistoiminta-alueet vastaisivat toiminnasta, mutta rahoitusvastuu säilyisi kunnalla. Tulevaisuuden mallin täytyy olla

sellainen, että rahoitusvastuun säilyessä kunnalla, on kunnalla oltava täysimääräinen vaikutusmahdollisuus järjestämisvastuullisena toimijana työllisyyden kokonaisuuteen. Ainoastaan sillä mallilla, että järjestämis- ja rahoitusvastuu ovat samalla toimijalla, päästään asetettuihin tavoitteisiin.

Hyvinvointialueen rooli, vastuu ja kannusteet suhteessa kuntiin tulee ehdottomasti selkeyttää: myös hyvinvointialueilla tulee olla vastuuta pitkään työttöminä olleiden kustannuksista kuten osa työttömyysturvan perusosasta pitkäaikaistyöttömiä koskien. Hyvinvointialueilta puuttuvat taloudelliset ja lainsäädännölliset kannustimet edistää sosiaali- ja terveystalouksia saavan työttömän parempaa pääsyä työmarkkinoille.

4.1.2 Julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuu

Lapinlahden kunta toteaa, että esitetty, 20000 työvoiman määrä on keinotekoinen, eikä huomioi kuntien erilaista asemaa keskuskaupunkien ulkopuolella eri puolilla Suomea. Järjestämisvastuun tulee olla jokaisella kunnalla, ja kunnat voisivat sopia kuntalain mukaisesti siitä, kuinka ne tehtävät järjestävät.

4.1.3 Kunnille siirtyvien tehtävien rahoitus

Positiivisena asiana esityksessä on nähtävä, että valtio sitoutuisi korvaamaan tehtävävastuiden siirrosta aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti. Huomioiden tämän hetken aikataulun toimintojen siirrosta (loppuvuosi 2024) kuntien valtionosuuspohjaan siirtyvien tehtävien kustannukset on perusteltua määritellä siirtovuoden (2024) talousarvion perusteella. Lapinlahden kunta painottaa, että valtionosuusjärjestelmään on pystyttävä tekemään muutoksia joustavasti myös muutoksen jälkeen, jos valtionosuudet eivät jostain syystä kata kaikkia kustannuksia.

TE-palveluiden rahoituksen osalta esitetään kahden vuoden sopeutumisaikaa, jossa ensimmäisenä kalenterivuonna rahoitus perustuisi 50 prosenttia laskennalliseen nykytilaan ja 50 prosenttia valtionosuuskriteereihin, ja toisen kalenterivuonna 25 prosenttia laskennalliseen nykytilaan ja 75 prosenttia valtionosuuskriteeriin. Kolmannesta täydestä vuodesta lähtien rahoitus perustuisi valtionosuuskriteeriin. Sopeutumisaika on liian lyhyt etenkin tilanteessa, jossa kuntien toimeenpanokyky laadukkaaseen muutokseen täytyy turvata. Kuntiin siirtyviä kustannuksia tulisi myös ennakoida ennen muutosta.

4.1.4 Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta

Lapinlahden kunnan mielestä työttömyysturvaetuuksien kompensatiomallia tulisi tarkastella uudestaan. Poikkileikkaustilanteeseen perustuva kompensatio ei huomioi väestön kasvun ja vähenemisen trendin aiheuttamaa vääristymää.

Laajan työttömyyden kriteeri on esityksessä linjattu siten, että se kattaa myös työllistetyt (mm. palkkatukityöllistetyt). Palkkatuella työllistetyt (ei julkinen sektori) lisäävät siten kriteerin kasvaessa yksittäisen kunnan saamaa valtionosuusrahoitusta. Arviolta noin 35–40 prosenttia palkkatuella työllistetyistä henkilöistä on työskennellyt kunnissa. Uuden mallin mukaan kunnat eivät voisi myöntää palkkatukea itselleen, jolloin aiemmin kuntiin palkkatuella työllistetyt tippuvat laajan työttömyyden kriteerien ulkopuolelle. Tämä vaikuttaa suoraan kunnan valtionosuuteen. Palkkatukityön tulee olla mahdollinen kunnissa siten, että kyseiset henkilöt lasketaan osaksi laajan työttömyyden kriteeriä sekä heistä aiheutuvat kustannukset laskettaisiin ja raportoitaisiin siten, että ne vaikuttavat valtionosuuspohjaan. Tällöin kunnalla on edelleen kannustin palkata esimerkiksi osatyökykyisiä palkkalistoilleen ja tämä ei aiheuttaisi vääristymää rahoitusjärjestelmään. Nykyisen kuntien

palkkatukityöllistämisen kaltaisen työllistämismuodon statuksen lisääminen lainsäädäntöön olisi perusteltua myös siksi, että kunnat voivat osoittaa tarjoavansa palvelua heikossa työmarkkina-asemassa oleville täyttäen tällä lain vaatimuksia palveluiden yhdenvertaisuudesta. Tämän kuntiin työllistämisen statuksen tulisi mahdollistaa nykyisen järjestelmän kaltaisen varsinaisen palkkatuen myöntämisen mahdollisuuden jatkopolkuna esimerkiksi työllistettäessä henkilöä yksityiselle työnantajalle. Tämä vahvistaisi henkilöiden kiinnittymistä avoimille työmarkkinoille.

4.1.5 Työvoimapalvelujen ohjaus ja valvonta

Lapinlahden kunta on huolissaan, että työvoimapalveluiden ohjaus ja valvonta aiheuttaa epäselviä tilanteita, jos järjestämisvastuu ja rahoitusvastuu eriytyvät uudessa mallissa. Kuka määrittelee yksiselitteisesti, kuuluuko esimerkiksi vastuu havaituista epäkohdista järjestäjälle vai tuottajalle tai molemmille. Tämäkin puoltaa sitä, että järjestämis- ja rahoitusvastuu tulee olla yksissä käsissä.

4.1.6 Julkisia työvoimapalveluja koskeva sääntely

Esityksessä on nähtävä puutteena se, ettei siinä selkeästi yksilöidä, mitkä tehtävät siirtyvät valtiolta kunnille ja mikä on kyseisiä tehtäviä hoitavan henkilöstön määrä. Esityksestä ei myöskään ilmene, lakkautuvatko jotkin tehtävät tai korvautuvatko ne uusilla. Millä perusteella osa palveluista ei siirrykään kunnille, vaan ne olisivat jäämässä valtiolle (esim. henkilöasiakkaiden puhelinpalvelu sekä alkavan yrittäjän ja työnantaja-/yritysassiakkaan puhelinpalvelut). Nämä asiat on syytä tarkentaa varsinaiseen lakiesitykseen.

4.1.8 Työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoiminta

Työllistymistä edistävästä monialaisen tuen yhteistoiminnasta (TYP) ehdotetaan säädettäväksi uusi laki. Verkostossa olisivat mukana työvoimaviranomainen, hyvinvointialue ja Kansaneläkelaitos. Toimijoissa ei ole mainittu kuntaa. Se tarkoittaa, että monialaisen tuen piirissä olevien yhteistoiminta-alueelle kuuluvien asiakkaiden palveluprosesseja ei voida sovittaa yhteen kuntien muiden toimintojen, kuten esimerkiksi elinvoima- ja osaamispalvelujen kanssa tietosuojasyistä. Lapinlahden kunta pitää tärkeänä, että kunta lisätään toimijoihin, jotta esityksen tavoitteet asiakkaan palveluiden yhteensovittamisesta kuntaekosysteemin kanssa onnistuisivat.

Esityksessä ehdotetaan, että monialaisen tuen yhteistoimintamallin asiakkuus perustuisi työttömän tosiasialliseen palvelutarpeeseen. Muutos on kannatettava.

4.1.9 Työttömyysturvaa koskevat tehtävät

Asiakkaiden palveluun liittyvät tehtävät tulisi siirtyä kokonaisuutena, myös harkintaa vaativien työttömyysturvatehtävien osalta. Työttömyysturvatehtävän jakautuminen valtion ja kuntien toimivaltaan kuuluviin asioihin on epätarkoituksenmukaista. On vaikea uskoa, että työttömyysturvaan liittyvää vaativaa harkintaa ei osattaisi tai kyettäisi oppimaan kunnissa. Myös liiallisuuteen menevästä yksityiskohtaisesta sääntelystä tulisi luopua ja siirtää lain painopistettä mahdollistavaan suuntaan.

4.1.10 Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut sekä palvelualusta

Lakiesityksen mukaan KEHA-keskus vastaisi työvoimapalveluiden valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista (mm. valtakunnallinen tietovaranto, asiakastietojärjestelmä). Keskittämällä varmistetaan esimerkiksi valtakunnallisten tilastojen vertailukelpoisuus. Esitys antaisi mahdollisuuden työvoimaviranomaisille käyttää asiakastietojen käsittelyyn myös muuta asiakastietojärjestelmää kuin valtakunnallista kokonaisuutta, mikä on kannatettava esitys. Tässä on kuitenkin huomioitava, että järjestelmien välillä tulee toteuttaa integraatioita tiedonsiirron varmistamiseksi, mikä tulee huomioida kustannuksia lisäävänä asiana myös valtionosuustarkastelussa.

Hallituksen esityksessä määritellään, että kehittämis- ja hallintokeskus sekä työvoimaviranomaiset ovat varannon yhteisrekisterinpitäjiä. Vastuukysymyksiä on ehdottomasti lopullisessa lakiesityksessä selkeytettävä, että vastuut henkilötietojen käsittelystä eri toimintamalleissa ovat yksiselitteisiä. Kyse on siitä, kenellä ja missä tilanteessa on mahdollista käsitellä asiakkaiden henkilötietoja esimerkiksi lakisääteisen tehtävän suorittamiseksi tai julkisen vallan käyttämiseksi. Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisterinpitäjällä (esim. kunta) on oikeus käsitellä tarpeellisia tietoja, mikä on hyvä asia. Ottaen huomioon TE2024-muutoksen lähtökohdan kuntien kannalta, tietosuojan tulisi mahdollistaa tarpeellisten asiakkaiden henkilötietojen vaihto koko työllisyysverkoston sisällä, huomioiden mm. kehittämisyritykset ja oppilaitokset. Jos tällaiseen, ns. yhden luukun palveluperiaatteeseen ei tulevalle muutoksella asiakkaan kannalta päästä, vesittää se alkuperäisen tavoitteen työllisyysasioiden kokonaiskoordinoinnista koko verkoston kesken.